

50

KPMG Visie

De grenzen van het vak

Met een samenleving in rep en roer door crises, recessie en schandalen is ook de rol van de accountant in het geding. Zou alle turbulentie de opmaat kunnen vormen naar een herijking van het vak? Drie KPMG'ers kruisen de degens over de rol en verantwoordelijkheden van de accountant-adviseur.

FRANS VAN DER WEL
Lid raad van bestuur – head of Audit

Prof. dr. mr. Frans van der Wel RA (1955) is sinds 2000 partner bij KPMG N.V. en sinds oktober 2006 lid van de raad van bestuur van KPMG Nederland. Hij is verantwoordelijk voor de auditportefeuille en innovatie. Verder is Van der Wel hoogleraar aan de postdoctorale accountantsopleiding van de Vrije Universiteit Amsterdam en raadplaatsvervanger bij de Ondernemingskamer van het Gerechtshof in Amsterdam.

Van 2003 tot 2005 was hij voorzitter van het Koninklijke NIVRA.

EGBERT EEFINK
Voorzitter Department of Professional Practice

Prof. drs. Egbert Eeftink RA (1962) is partner bij KPMG en heeft meer dan twintig jaar ervaring in de internationale auditpraktijk. Hij adviseert cliënten op het gebied van financiële verslaggeving, in het bijzonder bij de toepassing van International Financial Reporting Standards (IFRS). Hij is momenteel hoofd van het Department of Professional Practice van KPMG en vervult binnen en buiten KPMG diverse rollen op gebied van de financiële verslaggeving. Hij is tevens hoogleraar Financial Reporting en lid van het programmabestuur van de postgraduate opleiding Master in Finance & Control aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

Eeftink studeerde bedrijfseconomie en accountancy aan de Vrije Universiteit Amsterdam.

MICHEL SOETING
Global leadpartner Corporate Clients

Michiel Soeting (1962) studeerde bedrijfseconomie en volgde de post doctorale Accountancy opleiding in Amsterdam. Voorts volgde hij in de Verenigde Staten de opleiding voor Master of Business Administration. Soeting is sinds 1999 partner bij KPMG en heeft als standplaats Londen. Zijn huidige werkzaamheden betreffen met name het leidinggeven aan KPMG's wereldwijde dienstverlening, aan Royal Dutch Shell (advisory) en Koninklijke Philips Electronics (audit). Soeting is tevens global chairman van de Energy en Natural Resources industriesector van KPMG.

Eeftink: “Na alle tumult van de afgelopen periode zijn er schulden aangewezen in de vorm van bonuscultuur, kortetermijngedrag en de grote verwevenheid van complexe financiële systemen. Maar dergelijke fenomenen kennen we al jaren. De vraag moet zijn: waarom zijn de signalen nooit goed opgepikt en gewogen? Voor een deel heeft dat te maken met de grenzen van ons vak.

Soeting:
“Er ligt een uitgelezen kans voor het accountantsberoep om een systeemrol in te vullen”

Het nemen van risico's en afwegingen omtrent de hoogte daarvan, zijn bedrijfsmatige beslissingen. De verantwoordelijkheid van de accountant is erop toe te zien dat het risico transparant is weergegeven in de jaarrekening en dit met de

commissarissen te toetsen. De verwevenheden en complexiteit in de wereld zijn sterk gegroeid en zorgen voor nieuwe problemen.”

Van der Wel: “Accountants controleren op microniveau de huishouding van een onderneming en kijken ook naar de partijen waar die onderneming zaken mee doet. Maar gaat dat ver genoeg om te kunnen stellen dat de accountant een overall over- en doorzicht heeft? Een accountant heeft een beeld van de onderneming, maar zal nooit in staat zijn de ‘macrototaliteit’ van transacties te overzien. Elk oordeel is hierdoor beperkt.”

Soeting: “Daar ligt dan een uitgelezen kans voor het accountantsberoep om een systeemrol in te vullen. Op microniveau bij een individuele onderneming zijn de systeemconsequenties voor het totaal inderdaad niet zichtbaar. Toch zou je over de verantwoordelijkheid van de

beroepsgroep binnen het systeem kunnen nadenken en die meer zichtbaar mogen maken. Welke bijdrage kun je samen met andere beroepsgroepen leveren om tijdig signalen naar de oppervlakte te halen?”

Van der Wel: “Een aantal jaar geleden werd er gewaarschuwd voor de massaliteit van derivaten. We hebben dat toen onderzocht en konden vanuit onze rol alleen de waardering van de

schillende hoedanigheden in zekere zin verantwoordelijk zijn, maar de totaliteit moeilijk kunnen overzien. Specifiek voor accountants: die zijn meer gewend rekenschap af te leggen aan de hand van gereguleerde normenkaders, zoals controlestandaarden en corporate-governancecodes dan in termen van ‘verantwoordelijkheid nemen’. Er is in die zin een verschil tussen accountability en responsibility.”

Eeftink:

“De verwevenheden en complexiteit in de wereld zijn sterk gegroeid en zorgen voor problemen”

transacties die we kenden, controleren. Meer konden wij niet zien. Het punt is dus hoe je bevindingen op macroniveau terugkoppelt naar het microniveau.”

Soeting: “Accountants fungeren als scheidsrechters die verantwoordelijk zijn voor de juiste toepassing van de spelregels. Als er iets niet of verkeerd werkt, dan steken wij onze vinger op en stellen we lastige vragen. Niet alleen wij overigens. Commissarissen hebben daarin ook een verantwoordelijkheid.”

Eeftink: “Er zit iets hypocriets in de verantwoordelijkheidsdiscussie, omdat de verantwoordelijkheden steeds worden verlegd. Beleggers en politiek wijzen graag op de bonuscultuur, burgers wijzen naar de overheid, de overheid komt met regulering, etc. Maar ik ben belegger, medewerker én burger. Het gekke is dat wij allemaal in ver-

Van der Wel: “Let ook op de wetten van het kudgedrag. Eind jaren zeventig wierp iedereen zich massaal op hypotheek, daarna was internet de heilige graal die later een zeepbel bleek te zijn en nu hebben we te maken met een kredietcrisis die is uitgemond in een wereldwijde recessie. Dergelijke trends zetten in met een paar producten waar niets mis mee is. Vervolgens beginnen we er steeds sterker in te geloven en bij afwezigheid van enige maatschappelijke correctie schieten we te ver door.”

Eeftink: “Accountants zijn het aan hun rol en maatschappelijke positie verplicht om een opiniërende stem laten horen. Echter, daarbij wordt verondersteld dat ze in staat zijn de vinger op de zere plek te leggen. Maar dat vermogen moet je niet overschatten, en het is de vraag of de urgentie van een bepaalde constatering goed zal worden begrepen. Je hebt niets

Van der Wel:

“Het publiek verwacht nu iets van de accountancy”

aan een accountant die als roepende in de woestijn wordt weggezet.”

Soeting: “Elk zwaarwegend incident van de afgelopen periode heeft geleid tot herziening van de regels en tot meer bewustwording. Na Enron zijn accountants beslist mondiger geworden en is er veel veranderd. De vertrouwenspositie van accountants staat dus per definitie aan continue herijking bloot. We kunnen ons als beroepsgroep nooit genoeg afvragen of we wel voldoende robuust optreden en geen grijze gebieden laten ontstaan.”

Van der Wel: “Bovendien was de rol van de accountant bij de diverse crises niet

altijd dezelfde. Direct na het uit elkaar klappen van de internetzeepbel werd duidelijk dat individuele accountants niet altijd een goede rol hebben gespeeld, onder meer omdat deze crisis deels een accountingcrisis was. De beroepsgroep heeft toen haar eigen falen toegegeven en een stortvloed aan nieuwe regelgeving daalde neer om herhaling te voorkomen. De huidige crisis is geen accountingcrisis. Natuurlijk komt wel de vraag aan bod of de accountant goed naar de waarderingen en gebruikte modellen heeft gekeken, maar dat is van een andere orde.”

Eeftink: “Centrale banken en toezicht-houders zouden op macroniveau het

Soeting:

“Accountants kunnen zich bewuster zijn van hun inzichten en moeten meer ruimte krijgen om die te ventileren”

overzicht moeten hebben. Daar zouden de signalen of waarschuwingen toch vandaan moeten komen? De uitdaging is hoe je al die op macroniveau aanwezige kennis en inzichten zou moeten bundelen. Vorig jaar heeft het internationale Financial Stability Forum adviezen gegeven aan de G7 en centrale banken. Maar wie zich iets aan dat advies gelegen laat liggen, en tot op welke hoogte, is vers twee.”

Soeting: “We moeten waken voor onderschatting van de invloed die de accountant op microniveau kan hebben. Er zijn voldoende grote ondernemingen die internationaal actief zijn en maatschappelijk verantwoord onder-

nemen serieus in het vaandel dragen. Van dergelijke ondernemingen kan een leereffect uit gaan.”

Eeftink: “Vlak in deze discussie ook de rol van de beleggers niet uit. Die kun je naïviteit verwijten omdat men er nooit aan heeft gedacht dat het ook wel eens fout zou kunnen aflopen. Beleggers zouden de verantwoordelijkheid moeten nemen om een bedrijf waarin men belegt te onderzoeken. Maar de drang naar financieel gewin, liefst zo snel mogelijk, zal altijd een wezenlijke motivator blijven. Als een belegger zijn aandelen goed kan verkopen, terwijl hij weet dat ze te hoog gewaardeerd zijn, dan verkoopt hij. En zo hebben de ambities,

verwachtingen en posities van alle betrokkenen invloed op de manier waarop het spel wordt gespeeld. Een lid van een raad van commissarissen zei me eens dat hij niet van een accountant verwacht te leren hoe een klok werkt, maar wel graag wil horen hoe laat het is.”

Soeting: “Daarmee ontzeg je de accountancy het vermogen om zich een zwaardere rol toe te eigenen die beter in lijn ligt met de kernpropositie van de beroepsgroep, namelijk het bieden van vertrouwen en toegevoegde waarde. Accountants zien de binnenkant van vele bedrijven en beschikken over een uniek arsenaal aan kennis en inzichten. Tegen die achtergrond heeft de beroepsgroep meer te bieden dan op dit moment gevraagd wordt. Accountants kunnen zich bewuster zijn van hun inzichten en moeten meer ruimte krijgen om die te ventileren.”

Eeftink: “Het zou toe te juichen zijn wanneer accountants tegendraads denken een plaats geven in de beroepsgroep, en een discussieplatform oprichten, op Europese of mondiale basis.”

Soeting: “Maar bij advieswerk ligt dat anders. Daar bepaalt de cliënt de scope. Een onderneming kan ons vragen om de impact van een CO₂-reductieplan te bestuderen. Vraagt men dat niet, dan doen we het ook niet en kunnen we ons daar geen oordeel over vormen. Zo zul je altijd met beperkingen te maken hebben. Zelfs als de krachten worden gebundeld met andere kantoren of in een nieuw instituut, betekent dat nog niet dat het inzicht en overzicht voortaan waterdicht zullen zijn. Er zijn de afgelopen tijd zeer grote deals fout gelopen, terwijl

Eeftink:
“Er zit iets hypocriets in de verantwoordelijkheidsdiscussie, omdat de verantwoordelijkheden steeds worden verlegd”

daar toch veel accountants, bankiers en advocaten bij betrokken waren.”

Eeftink: “Als je achteraf constateert dat onvoorziene ontwikkelingen tot problemen hebben geleid, dan moet je als individu en beroepsgroep onverbiddelijk de vraag stellen hoe je herhaling kunt voorkomen. Voor een belangrijk deel ligt dat bij de microrol van een accountant. De controle van een jaarrekening of systemen voor risico-beheersing, dat is de fundamentele expertise waar onze beroepsgroep zijn bestaansrecht aan ontleent.”

Soeting: “En de beroepsgroep zal zich moeten bezinnen op de dilemma’s die ze tegenkomt. Als een organisatie grote risico’s in het portfolio heeft zitten maar door een rating agency met AA+ wordt gewaardeerd, is het dan aan de accountant om aan de bel te trekken? Die rol kun je misschien pakken, maar wees dan wel voorbereid op lastige keuzes. Onze verantwoordelijkheid is vooralsnog belegd aan klantzijde, waarbij ons oordeel gebaseerd moet zijn op interpretatie van wet- en regelgeving. Het is aan de accountant om zijn of haar verantwoordelijkheid te nemen. Maar de accountancy is vooralsnog geen publieke rol toebedeeld.”

Van der Wel: “Rating agencies behoren een autonoom proces te doorlopen bij de beoordeling van ondernemingen. Bij nieuwe regulering zou overleg tussen agency en externe accountant verplicht moeten worden gesteld. In het verleden hebben we als accountants in Europa en de Verenigde Staten gecoördineerd opgetreden om de problemen rond het fairvalueprincipe goed in beeld te krijgen,

tot en met hearings bij de SEC. Laten we dus niet de indruk wekken dat we voortdurend langs elkaar heen praten of niets doen.”

Eeftink: “Een probleem zit in de koppeling tussen fair value in de jaarrekening (IFRS) en de berekening van kapitaalbuffers in het prudentiële toezicht (Basel-II). Banken zagen zich genoodzaakt stukken te verkopen om te voorkomen dat ze door grotere fair-valueverliezen door hun kapitaalratio’s zouden zakken. De berekening van deze kapitaalratio’s in het toezicht sluit nauw aan op de internationale verslaggevingsregels van IFRS. Deze koppeling leidt in een neergaande markt tot versterkte waardedaling. Ik zou deze koppeling ter discussie willen stellen want het veroorzaakt een hoop schade.”

Van der Wel: “Tien jaar geleden bestond een dergelijke koppeling tussen waarderingsvorm en financieel toezicht ook nog niet. Onderzoek naar de redenen om indertijd die koppeling tot stand te brengen, zou ons nu verder kunnen helpen. Dat lijkt me een aangewezen taak voor de beroepsgroep. Het publiek verwacht nu iets van de accountancy.” ■